

O modelu integracji obcokrajowców w Polsce

Opracował
Jonathan Scovil

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

W skrócie

- Analiza czynnikowa przeprowadzona w oparciu o miary stosunku badanych do zestawu stwierdzeń pokazała, że w polskim społeczeństwie funkcjonują trzy odmienne podejścia do integracji cudzoziemców. Najpopularniejszy jest **model asymilacyjny**, który łączy w sobie postulatory umiarkowanie asymilacyjne – wymóg nauki języka polskiego czy dostosowania się do polskiej kultury, norm i wartości – ale i bardziej skrajne, takie jak stwierdzenie, że obcokrajowcy osiedlający się w Polsce powinni starać się nie wyróżniać, np. nosząc swoje tradycyjne stroje. Podejście to jest wyjątkowo popularne wśród badanych o poglądach prawicowych.
- Dość dużą, choć wyraźnie mniejszą popularnością cieszy się **model umiarkowanie wielokulturowy** (zw. też multikulturalistycznym), który łączy umiarkowane stwierdzenia wpisujące się w model wielokulturowy – przekonanie, że obcokrajowcy powinni zachowywać w Polsce swoje rodzime obyczaje, a polskie państwo powinno ich w tym wspierać, a także ogólny pogląd, że mieszanie się ze sobą różnych kultur w społeczeństwie jest korzystne – ze stwierdzeniami lokującymi się gdzieś pomiędzy biegunem wielokulturowym a asymilacyjnym i stawiającymi akcent na dwustronny wysiłek integracji zarówno po stronie imigrantów, jak i społeczeństwa przyjmującego. Podejście to jest popularne zwłaszcza wśród badanych o poglądach lewicowych.
- Trzecie, najmniej popularne podejście należałoby nazwać **modelem separacyjnym**, ponieważ opiera się ono głównie na separacji rdzennej ludności od ludności napływowej. Stanowi ono połączenie przekonania, że cudzoziemcy z danego kraju powinni móc żyć w Polsce obok siebie – zamieszkując np. określone dzielnice dużych miast – i wyraźnego sprzeciwu wobec tego, by żyli między Polakami. Podejście to jest szczególnie popularne wśród osób o niesprecyzowanych poglądach politycznych i niewielkim zainteresowaniu życiem publicznym.
- Przez ostatnich dwadzieścia lat wzrosły wymagania stawiane osobom pretendującym do miana Polaka. W porównaniu do 2005 roku badani przykładają znacznie mniejszą wagę do tego, czy ktoś sam identyfikuje się jako Polak (spadek z 69% do 36%), a większą do tego, czy mówi po polsku (38% wobec 20% w 2005 roku), ma polskich przodków (34% wobec 25%) i mieszka w Polsce na stałe (31% wobec 23%).
- Jeśli zaś chodzi o warunki przyznawania cudzoziemcom polskiego obywatelstwa, kluczowy w opinii badanych jest brak przeszłości kryminalnej (53%), ale też znajomość języka, historii i kultury Polski (46%) oraz długość pobytu w naszym kraju (37%).

Polska dopiero niedawno zaczęła przyciągać wielu imigrantów, model ich integracji dopiero się więc kształtuje i nie przybrał jeszcze tak wyraźnej formy, jak w państwach zachodnich, które dodatni bilans migracyjny mają już od dekad. Na jaką strategię powinna zdecydować się Polska? W Europie główne punkty odniesienia stanowią dwa wyraźnie odmienne, a pod wieloma względami przeciwstawne modele integracji. Z jednej strony istnieje **model asymilacyjny** (najpełniej realizuje go Francja), w którym od imigrantów oczekuje się upodobnienia się do członków społeczeństwa przyjmującego oraz uznania ich norm, wartości i obyczajów za własne, kosztem tradycji swojego kraju pochodzenia. Z drugiej strony plasuje się **model wielokulturowy** (zw. też multikulturalistycznym – stara się go realizować np. Wielka Brytania), w którym od imigrantów nie wymaga się porzucenia swojej kultury czy tradycji, a jedynie poszanowania obowiązującego wszystkich prawa. W pierwszym modelu odpowiedzialność za integrację przypisuje się w większym stopniu imigrantom, a w drugim – społeczeństwu przyjmującemu. W którą stronę skłania się polska opinia publiczna?

MODEL INTEGRACJI

By się o tym przekonać, poprosiliśmy naszych respondentów o ustosunkowanie się do dziesięciu stwierdzeń odnoszących się do integracji cudzoziemców – część z nich wpisywała się w większym stopniu w model asymilacyjny, część w wielokulturowy, a część – w mieszany, zakładający, że udana integracja musi się opierać na równi na wysiłku imigrantów i społeczeństwa przyjmującego¹.

---

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (418) przeprowadzono w ramach procedury mixed-mode na reprezentatywnej imiennej próbie pełnoletnich mieszkańców Polski, wylosowanej z rejestru PESEL.

Każdy respondent wybierał samodzielnie jedną z metod:

- wywiad bezpośredni z udziałem ankietera (metoda CAPI),
- wywiad telefoniczny po skontaktowaniu się z ankieterem CBOS (CATI) – dane kontaktowe respondent otrzymywał w liście zapowiadnim od CBOS,
- samodzielne wypełnienie ankiety internetowej (CAWI), do której dostęp był możliwy na podstawie loginu i hasła przekazanego respondentowi w liście zapowiadnim od CBOS.

We wszystkich trzech przypadkach ankieta miała taki sam zestaw pytań oraz strukturę. Badanie zrealizowano w dniach od 6 do 16 lutego 2025 roku na próbie liczącej 965 osób (w tym: 61,0% metodą CAPI, 20,5% – CATI i 18,4% – CAWI).

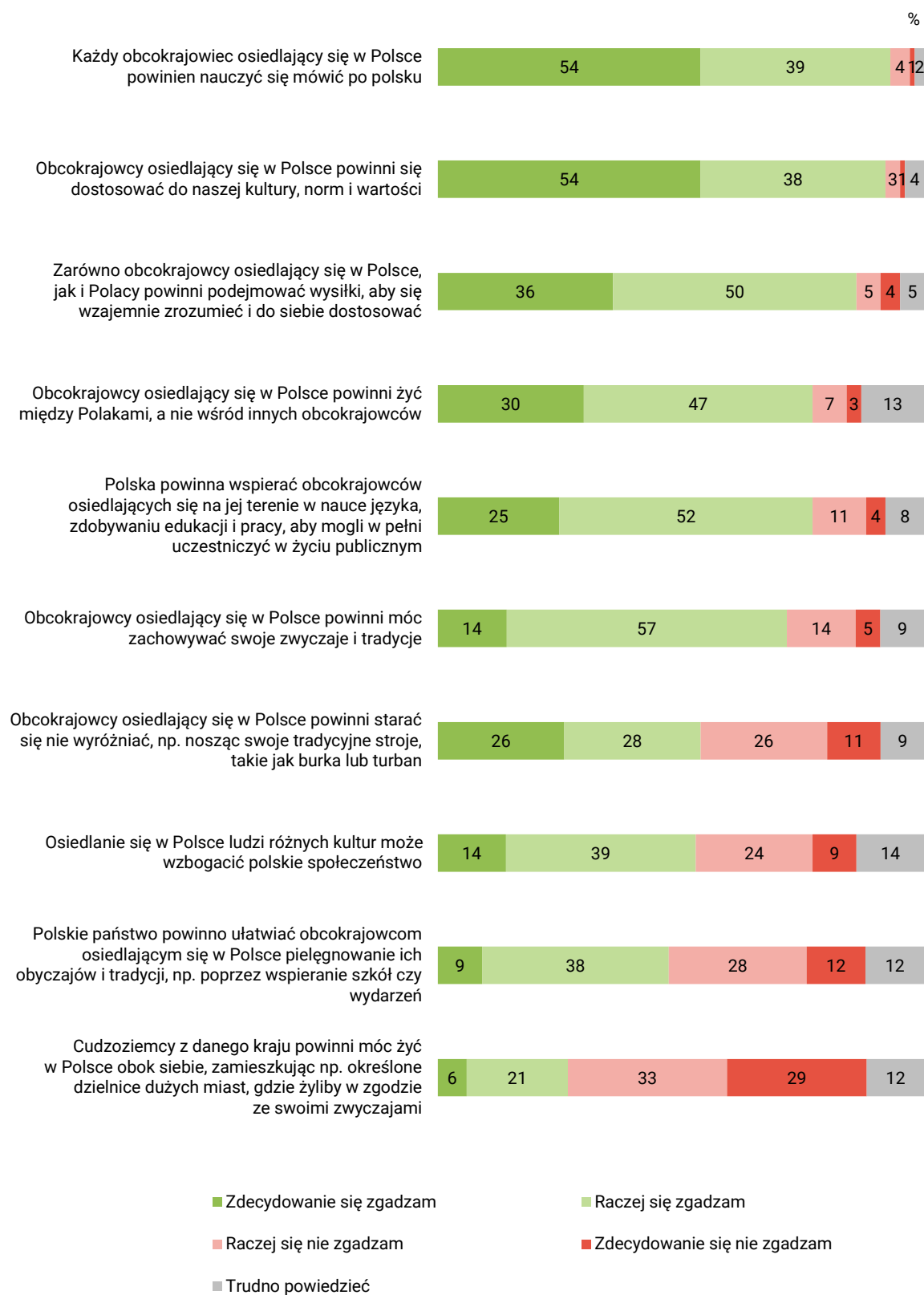
CBOS realizuje badania statutowe w ramach opisanej wyżej procedury od maja 2020 roku, w każdym przypadku podając proporcję wywiadów bezpośrednich, telefonicznych i internetowych.

Okazało się, że z największym poparciem spotkały się stwierdzenia bliższe modelowi asymilacyjnemu. Niemal wszyscy zgadzali się, że obcokrajowcy osiedlający się w Polsce powinni nauczyć się mówić po polsku (93%) i dostosować do naszej kultury, norm i wartości (92%), zdecydowana większość uznawała też, że powinni żyć między Polakami, a nie wśród innych obcokrajowców (77%). Opinie były natomiast dość podzielone w przypadku stwierdzenia najbardziej wychylonego w stronę bieguny asymilacyjnego, głoszącego, że obcokrajowcy w Polsce powinni starać się nie wyróżniać, a zatem zrezygnować np. z noszenia w przestrzeni publicznej tradycyjnych strojów, takich jak burka czy turban – zgadzała się z nim, co prawda, nieco ponad połowa badanych (54%), ale znaczna część (37%) była temu przeciwna.

Z większościowym poparciem spotkały się też stwierdzenia pośrednie, akcentujące dwustronność procesu integracji: jedno głoszące, że zarówno obcokrajowcy osiedlający się w Polsce, jak i Polacy powinni podejmować wysiłki, aby się wzajemnie zrozumieć i do siebie dostosować (86%), i drugie, wedle którego Polska powinna wspierać obcokrajowców osiedlających się na jej terenie w nauce języka oraz zdobywaniu wykształcenia i pracy, aby mogli w pełni uczestniczyć w życiu publicznym (77%).

Spośród stwierdzeń bliższych biegunowi wielokulturowemu największy poziom poparcia uzyskiwały dwa najłagodniejsze, mówiące o tym, że obcokrajowcy osiedlający się w Polsce powinni móc zachowywać swoje zwyczaje i tradycje (71%, choć tylko 14% zgadzało się zdecydowanie) oraz że osiedlanie się w Polsce ludzi różnych kultur może wzbogacić polskie społeczeństwo (53%, znów tylko 14% głosów zdecydowanych i 33% głosów przeciwnych). Mniej niż połowa ankietowanych zgadzała się za to ze stwierdzeniem, że polskie państwo powinno ułatwiać obcokrajowcom pielęgnowanie swoich obyczajów i tradycji, np. poprzez wspieranie szkół lub klubów (47% przy 40% głosów krytycznych). Natomiast głosy przeciwne przeważały już znacząco w przypadku stwierdzenia, że cudzoziemcy z danego kraju powinni móc żyć obok siebie, zamieszkując np. określone dzielnice dużych miast, gdzie żyliby w zgodzie ze swoimi zwyczajami (62%), potencjalnie tworząc tzw. getta.

RYS. 1. Czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza z następującymi stwierdzeniami?

Przyjrzyjmy się, jaki stosunek do niektórych najbardziej kontrowersyjnych z powyższych stwierdzeń występuje w różnych grupach socjodemograficznych. Na przykład ze stwierdzeniem najbardziej wychylonym w stronę bieguna asymilacyjnego – wedle którego obcokrajowcy w Polsce powinni starać się nie wyróżniać poprzez noszenie na ulicy swoich tradycyjnych strojów – nie zgadzają się wyraźnie częściej młodszy badani (55% wśród najmłodszych wobec 28% wśród najstarszych), mieszkańcy największych miast (59% wobec 31% na wsi), osoby lepiej wykształcone (49% wśród respondentów z wykształceniem wyższym wobec 28% wśród z tych z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym) oraz ankietowani o poglądach lewicowych (49% wobec 32% na prawicy) – zob. tabelę aneksową 3.

Dość wyraźne różnice zaznaczają się też w opiniach na temat tego, czy osiedlanie się w Polsce ludzi różnych kultur może wzbogacić polskie społeczeństwo. O tym, że tak jest, najczęściej przekonani są badani z grup, które są przeciętnie lepiej sytuowane: mieszkańcy największych miast (74% wobec 48% na wsi), osoby z wykształceniem wyższym (65% wobec 42% wśród badanych z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym), kadra kierownicza i specjaliści (66% wobec 35% wśród robotników niewykwalifikowanych), respondenci oceniający swoje warunki materialne jako dobre (59% wobec 28% wśród oceniających je jako złe) oraz wyznający poglądy lewicowe (71% wobec 46% na prawicy) – zob. tabelę aneksową 5. Podobne zależności obserwujemy w przypadku stwierdzenia jeszcze bardziej wychylonego w stronę bieguna wielokulturowego, wedle którego polskie państwo powinno aktywnie wspomagać obcokrajowców w pielęgnowaniu tradycji ich krajów pochodzenia (zob. tabelę aneksową 7).

Natomiast w przypadku stwierdzenia budzącego największy sprzeciw wśród ogółu badanych – głoszącego, że obcokrajowcy powinni móc tworzyć własne dzielnice w polskich miastach, w których żyliby w zgodzie z własnymi zasadami – nie obserwujemy właściwie jednoznacznych zależności tego typu. Co ciekawe, zarówno wśród lewicowców, centrystów, jak i prawicowców odsetki głosów poparcia i sprzeciwu są bardzo zbliżone, co pokazuje, że obawy przed powstaniem cudzoziemskich „gett” w polskich miastach są w dużej mierze niezależne od przekonań politycznych – zob. tabelę aneksową 8. Wzmacnia to też ogólny wniosek z przedstawionych danych – ogół polskiego społeczeństwa skłania się bardziej w stronę modelu asymilacyjnego niż wielokulturowego.

Analiza czynnikowa² wprowadza do tego obrazu pewne niuanse, pokazując, że w badanej populacji funkcjonują w istocie trzy odmienne podejścia do integracji imigrantów. Pierwsze można by nazwać **modelem umiarkowanie wielokulturowym**, jako że łączy w sobie umiarkowane stwierdzenia wpisujące się w model wielokulturowy – przekonanie, że obcokrajowcy powinni zachowywać w Polsce swoje rodzime obyczaje, a polskie państwo powinno ich w tym wspierać, a także ogólny pogląd, że mieszanie się ze sobą różnych kultur w społeczeństwie jest korzystne – ze stwierdzeniami mieszanymi, lokującymi się gdzieś pomiędzy biegunem wielokulturowym a asymilacyjnym i stawiającymi akcent na dwustronny wysiłek integracji zarówno po stronie imigrantów, jak i społeczeństwa przyjmującego.

Drugie podejście można już nazwać po prostu **modelem asymilacyjnym**. Łączy w sobie zarówno postulaty umiarkowanie asymilacyjne – wymóg nauki języka polskiego przez imigranta czy dostosowania się do polskiej kultury, norm i wartości – jak i bardziej skrajne, takie jak stwierdzenie, że obcokrajowcy osiedlający się w Polsce powinni starać się nie wyróżniać, np. nosząc swoje tradycyjne stroje. Przywodzi to na myśl Francję, czyli kraj realizujący model asymilacyjny najpełniej w Europie, w którym obowiązuje zakaz noszenia w szkołach publicznych czy niektórych urzędach widocznych oznak przynależności religijnej, takich jak wymienione w naszym stwierdzeniu burka czy turban (zresztą burka, jako ubranie zasłaniające twarz, jest akurat zakazana we wszelkich miejscach publicznych).

Natomiast trzecie podejście nie wpisuje się jednoznacznie ani w model wielokulturowy, ani asymilacyjny. Należałoby je nazwać **modelem separacyjnym**, ponieważ opiera się ono głównie na separacji rdzennej ludności od ludności napływowej. Z jednej strony wpisuje się w nie pogląd, że cudzoziemcy z danego kraju powinni móc żyć w Polsce obok siebie, zamieszkując np. określone dzielnice dużych miast, gdzie żyliby w zgodzie ze swoimi zwyczajami. Włączając to stwierdzenie do kwestionariusza, uznawaliśmy je raczej za bliskie biegunowi wielokulturowemu, z jego otwartością na zachowanie różnorodności kultur i zwyczajów wśród imigrantów. Z drugiej strony w czynniku odpowiadającym modelowi separacyjnemu występuje też wyraźny ładunek negatywny, a zatem sprzeciw wobec stwierdzenia, że obcokrajowcy powinni żyć między Polakami, co już trudno skojarzyć z otwartością. W istocie tworzenie miejsc, w których imigranci z danego kraju mogliby żyć obok siebie i w pewnym odosobnieniu od rdzennej ludności, można popierać ze skrajnie różnych pozycji ideologicznych – jako progresywista uważający, że w łonie jednego społeczeństwa mogą żyć obok siebie społeczności kultywujące zupełnie odrębne zwyczaje, ale też jako ksenofob, który po prostu chce mieć jak najmniej do czynienia z cudzoziemcami.

---

² Zastosowano metodę rotacji Varimax, KMO=0,753.

Zgodnie z wnioskami z wcześniejszej części komunikatu, największą popularnością cieszy się model drugi, a zatem model asymilacyjny – stwierdzenia wchodzące w skład tego czynnika cieszą się poparciem średnio 80% ankietowanych. Na drugim miejscu plasuje się model umiarkowanie wielokulturowy ze średnim poparciem rzędu 67%. Wreszcie zdecydowanie najmniej popularny jest model separacyjny ze średnim poparciem na poziomie 19%.

TABELA 1

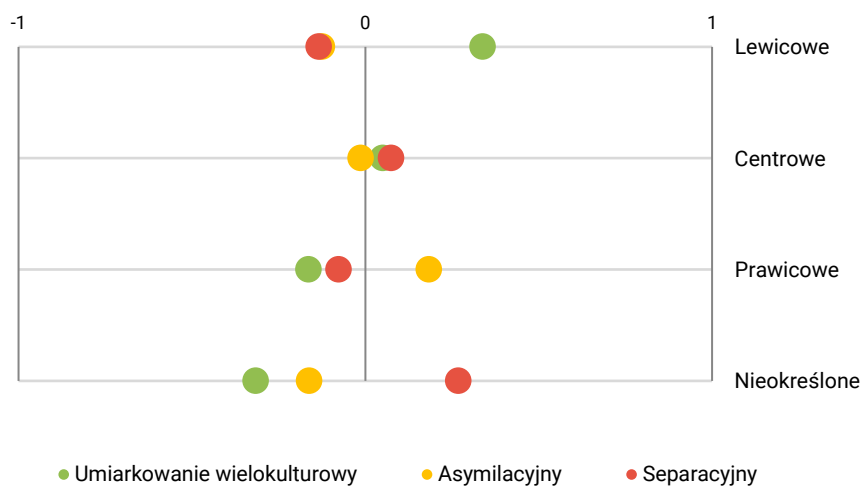
Stwierdzenia dotyczące integracji imigrantów	Czynnik I	Czynnik II	Czynnik III
	Model umiarkowanie wielokulturowy	Model asymilacyjny	Model separacyjny
Polskie państwo powinno ułatwiać obcokrajowcom osiedlającym się w Polsce pielęgnowanie ich obyczajów i tradycji	0,754		
Osiedlanie się w Polsce ludzi różnych kultur może wzbogacić polskie społeczeństwo	0,702		
Polska powinna wspierać obcokrajowców osiedlających się na jej terenie w nauce języka, zdobywaniu edukacji i pracy, aby mogli w pełni uczestniczyć w życiu publicznym	0,702		
Obcokrajowcy osiedlający się w Polsce powinni móc zachowywać swoje zwyczaje i tradycje	0,693		
Zarówno obcokrajowcy osiedlający się w Polsce, jak i Polacy powinni podejmować wysiłki, aby się wzajemnie zrozumieć i do siebie dostosować	0,638		
Każdy obcokrajowiec osiedlający się w Polsce powinien nauczyć się mówić po polsku		0,723	
Obcokrajowcy osiedlający się w Polsce powinni starać się nie wyróżniać, np. nosząc swoje tradycyjne stroje, takie jak burka lub turban		0,692	
Obcokrajowcy osiedlający się w Polsce powinni się dostosować do naszej kultury, norm i wartości		0,649	
Cudzoziemcy z danego kraju powinni móc żyć w Polsce obok siebie, zamieszkując np. określone dzielnice dużych miast, gdzie żyliby w zgodzie ze swoimi zwyczajami			0,851
Obcokrajowcy osiedlający się w Polsce powinni żyć między Polakami, a nie wśród innych obcokrajowców			-0,634
Procent wariancji wyjaśnionej	26	16	13

Poparcie dla danego modelu integracji jest zależne przede wszystkim od przekonań politycznych i ogólnej orientacji światopoglądowej badanych. Na przykład wśród osób o poglądach lewicowych największą popularnością cieszy się model umiarkowanie wielokulturowy, a dwa pozostałe modele – asymilacyjny i separacyjny – spotykają się z podobnym, choć niezbyt wysokim poziomem niechęci. Z kolei wśród respondentów o poglądach prawicowych przeważa model asymilacyjny. Z pewną niechęcią odnoszą się oni do modelu separacyjnego, a z jeszcze większą do modelu wielokulturowego. Ciekawy jest przypadek ankietowanych o nieokreślonych poglądach, czyli tych, którzy na pytanie o poglądy polityczne odpowiedzieli „trudno powiedzieć”. Dość wyraźnie dominuje wśród nich niepopularny w innych grupach model separacyjny, opierający się na izolacji od ludności napływowej. Pewną niechęć budzi w nich model asymilacyjny, najdalej jest im jednak do modelu umiarkowanie wielokulturowego.

CBOS

RYS. 2. Preferowany model integracji obcokrajowców a poglądy polityczne

ŚREDNIE WARTOŚCI CZYNNIKÓW

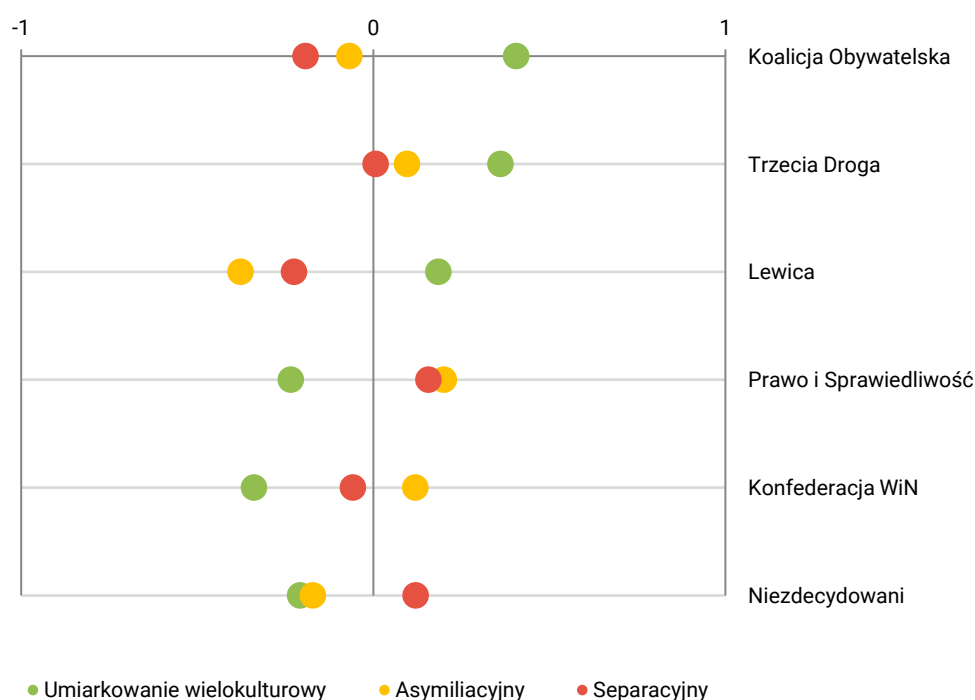
Dość podobne zależności obserwujemy w podziale na elektoraty partyjne. Wśród zwolenników kojarzonej z lewicowymi poglądami koalicji rządzącej przeważa model umiarkowanie wielokulturowy. Co prawda, w elektoracie Trzeciej Drogi dwa pozostałe modele również spotykają się z niewielkim poparciem, choć wyraźnie mniejszym niż w przypadku modelu wielokulturowego. Z kolei Lewica odrzuca pozostałe modele w sposób najbardziej zdecydowany – w większym nawet stopniu model asymilacyjny, niż model separacyjny.

Natomiast wśród wyborców Prawa i Sprawiedliwości przeważa model asymilacyjny, choć model separacyjny również ma dość wysokie poparcie. Odrzucany jest natomiast model wielokulturowy. Nieco podobnie przedstawia się to w elektoracie Konfederacji Wolność i Niepodległość, choć model separacyjny spotyka się tutaj z umiarkowaną niechęcią. Podobnie jak w przypadku osób o nieokreślonych poglądach politycznych, również wśród badanych niezdecydowanych, na kogo głosować, najpopularniejszy jest model separacyjny.

CBOS

RYS. 3. Preferowany model integracji obcokrajowców a preferencje partyjne

ŚREDNIE WARTOŚCI CZYNNIKÓW

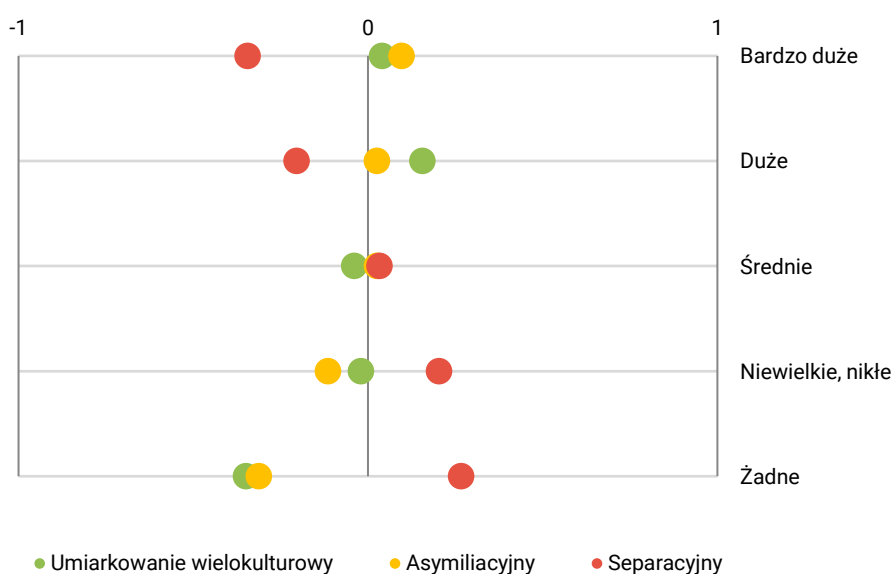

Poparcie dla modelu separacyjnego jest tym większe, im mniej badany interesuje się polityką. Można więc zakładać, że respondenci, którzy życzyliby sobie, aby osiedlający się w Polsce obcokrajowcy byli odseparowani od miejscowej ludności, po prostu kiepsko orientują się w potencjalnych konsekwencjach podobnej polityki. Ankietowani częściej śledzący medialne doniesienia, zwłaszcza z krajów zachodniej Europy, mogą zdawać sobie lepiej sprawę z tego, jak niekorzystne okazuje się w dłuższej perspektywie tworzenie odizolowanych od reszty populacji „gett” zamieszkiwanych przez członków mniejszości narodowych.

CBOS

RYS. 4. Preferowany model integracji obcokrajowców a zainteresowanie polityką

ŚREDNIE WARTOŚCI CZYNNIKÓW

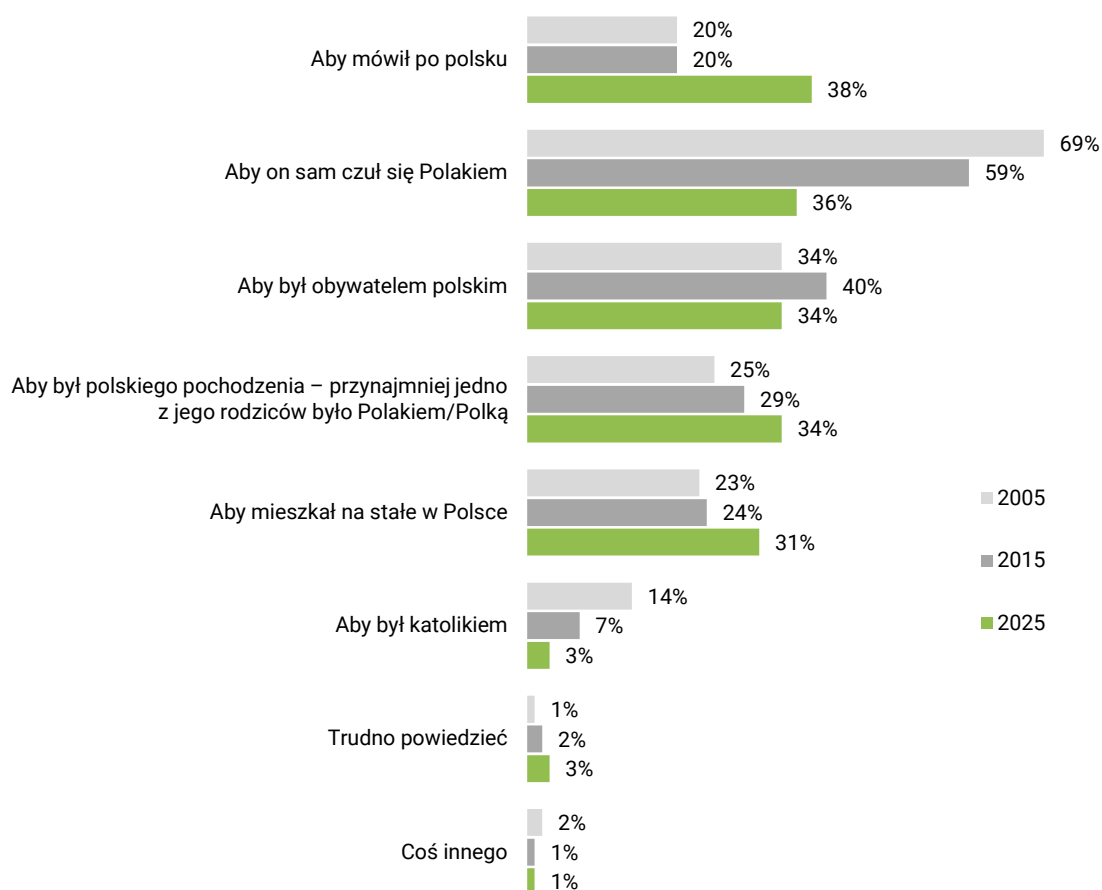

KTO MOŻE ZOSTAĆ POLAKIEM?

Niezależnie od tego, czy bliżej nam do modelu asymilacyjnego czy wielokulturowego, udana integracja powinna uczynić z obcokrajowca równoprawnego członka polskiego społeczeństwa. Interesowało nas, jak badani wyobrażają sobie ten końcowy etap pomyślanej integracji. By się o tym przekonać, postanowiliśmy powrócić do pytania, które zadawaliśmy już respondentom dziesięć i dwadzieścia lat temu – co jest konieczne, by uznać kogoś za Polaka? Badani mogli wskazać z podanej listy dwie najważniejsze cechy. Okazało się, że z upływem lat (i napływem imigrantów) wymagania stawiane osobom pretendującym do miana Polaka w wielu aspektach się zmieniły i ogólnie rzecz biorąc – raczej się podwyższyły.

CBOS

RYS. 5. Co, Pana(i) zdaniem, jest konieczne, aby uznać kogoś za Polaka?
Proszę wybrać z podanej listy dwie najważniejsze cechy.

Największej zmianie uległa waga, jaką Polacy przykładają do narodowej samoidentyfikacji. Jeszcze w 2005 roku – niedługo po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej – zdecydowana większość badanych uważała, że aby być Polakiem, trzeba po prostu się nim czuć (69%). Dziesięć lat później odsetek ten wyraźnie spadł (do 59%), ale pozostawał dominującym wskazaniem. Obecnie, w 2025

roku, udział takich odpowiedzi zmniejszył się jeszcze gwałtowniej, osiągając poziom 36% i spadając na drugą pozycję wśród najczęściej wybieranych kryteriów. Na czoło wysunął się natomiast wymóg mówienia po polsku (38%), który w obu poprzednich pomiarach plasował się na przedostatnim miejscu. Wzrosła też waga przywiązywana do posiadania polskich przodków (34% wobec 25% w 2005 roku), a także stałego osiedlenia na terenie Polski (31% wobec 23% w 2005 roku). Odsetek badanych uznających za kluczowe posiadanie formalnego obywatelstwa nieco spadł w stosunku do pomiaru sprzed dziesięciu lat (z 40% do 34%), ale jest taki sam, jak dwadzieścia lat temu, więc trudno tu mówić o jakiejś długofalowej tendencji. Wyraźnie natomiast zmniejszyło się znaczenie przypisywane przynależności religijnej, co można oczywiście wiązać z ogólniejszymi trendami sekularyzacyjnymi i słabnącą rolą Kościoła w polskim społeczeństwie – jeszcze w 2005 roku bycie katolikiem uznawało za kluczową składową polskości 14% badanych, dziesięć lat później – 7%, a obecnie zaledwie 3%.

Tracące na popularności, liberalne kryterium autoidentyfikacji jako podstawy dla nazwania kogoś Polakiem było szczególnie mało popularne wśród kobiet (32% wobec 40% mężczyzn) oraz młodszych badanych (26% wśród najmłodszych wobec 40% w grupie wiekowej 55–64 lata), co może mieć związek ze szczególną niechęcią okazywaną przez te grupy uchodźcom z Ukrainy, którą odnotowywaliśmy wielokrotnie w naszych badaniach³. Kryterium to było też rzadziej wskazywane w mniejszych miejscowościach (32% na wsi wobec 51% w największych miastach), wśród osób gorzej wykształconych (26% wobec 44% w grupie badanych z wykształceniem wyższym), gorzej oceniających swoje warunki materialne (17% wobec 38% wśród oceniających je jako dobre) oraz mających niesprecyzowane poglądy polityczne (23% wobec 37% na prawicy i 44% na lewicy). Z kolei najczęściej wskazywane wśród ogółu badanych kryterium znajomości języka polskiego było częściej popierane przez mężczyzn (43% wobec 34% kobiet) – zob. tabelę aneksową 11.

---

³ Zob. „Opinie i Diagnozy” *Polacy w obliczu wojny na Ukrainie*, nr 52/2023 (red. J. Scovil).

Obok naszego dawnego, zadawanego co dziesięć lat pytania o kryteria uznania kogoś za Polaka, postanowiliśmy też zadać respondentom nowe pytanie – odnoszące się do bardziej praktycznej kwestii przyznania komuś polskiego obywatelstwa. Badani znów mogli wskazać po dwa najważniejsze warunki z przedstawionej im listy, którą ułożyliśmy w oparciu o przykłady wymogów stawianych kandydatom na obywateli przez różne państwa na świecie. Okazało się, że najczęściej wybieranym przez respondentów wymogiem był brak przeszłości kryminalnej (53%). W drugiej kolejności wymieniano znajomość języka, historii i kultury Polski (46%), co współgra z odpowiedziami na poprzednie pytanie, a także wskazuje ponownie na popularność rozwiązań asymilacyjnych, o której była mowa w poprzedniej części komunikatu. Więcej niż co trzeci badany uzależniałby też nadanie cudzoziemcowi obywatelstwa od długości jego pobytu w Polsce (37%), a co czwarty (25%) – od posiadania kwalifikacji zawodowych, na które jest w Polsce zapotrzebowanie. Co siódmy respondent wymagałby też od kandydata na polskiego obywatela aktywnego udziału w życiu swojej lokalnej społeczności w Polsce (14%), a tylko co czternasty (7%) – zrzeczenia się poprzedniego obywatelstwa.

CBOS

RYS. 6. Co, Pana(i) zdaniem, powinno przede wszystkim decydować o możliwości nadania cudzoziemcowi polskiego obywatelstwa? Proszę wybrać z podanej listy dwa najważniejsze czynniki.

Przekonania badanych na temat wagi poszczególnych warunków przyznania obywatelstwa różnicuje zwłaszcza ich wiek i poziom wykształcenia. Wśród młodszych respondentów większy nacisk kładzie się na znajomość języka, historii i kultury Polski oraz długość pobytu w naszym kraju. Z kolei wśród starszych badanych większą wagę przykładają do kwalifikacji zawodowych cudzoziemca, na które jest w Polsce zapotrzebowanie. Natomiast lepiej wykształceni ankietowani częściej wskazują na niemal wszystkie te warunki – zarówno znajomość języka, kultury i historii, długość pobytu w Polsce, kwalifikacje zawodowe, jak i aktywny udział w życiu społeczności lokalnej – zob. tabelę aneksową 12.

Ogół polskiego społeczeństwa skłania się w stronę asymilacyjnego modelu integracji cudzoziemców, wymagającego od nich upodobnienia się do Polaków i przyjęcia naszej kultury, norm i wartości, często kosztem własnych tradycji. Pewnym poparciem cieszą się też jednak – zwłaszcza wśród osób o poglądach lewicowych – rozwiązania umiarkowane wielokulturowe, zakładające możliwość zachowania pewnej odrębności kulturowej przez imigrantów oraz akcentujące dwustronność procesu integracji, wymagającego wysiłku zarówno ze strony imigrantów, jak i społeczeństwa przyjmującego. Znacząca, choć mniejszościowa część Polaków – silnie reprezentowana wśród badanych o nieokreślonych poglądach politycznych i małym zainteresowaniu życiem publicznym – preferuje z kolei model separacyjny, opierający się na ścisłym oddzieleniu ludności napływowej od ludności rdzennej.

Przez ostatnie dwadzieścia lat wzrosły wymagania stawiane osobom pretendującym do miana Polaka. W porównaniu do 2005 roku badani przykładają znacznie mniejszą wagę do tego, czy ktoś sam identyfikuje się jako Polak, a większą do tego, czy mówi po polsku, ma polskich przodków i mieszka w Polsce na stałe. Z kolei jeśli chodzi o warunki przyznania cudzoziemcowi polskiego obywatelstwa, kluczowy w opinii badanych jest brak przeszłości kryminalnej, ale też znajomość języka, historii i kultury Polski oraz długość pobytu w naszym kraju.

TABELA 1

		Czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza z następującym stwierdzeniem: Obcokrajowcy osiedlający się w Polsce powinni się dostosować do naszej kultury, norm i wartości.			Liczba osób
		Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		92	4	4	961
Płeć	Mężczyźni	93	4	3	454
	Kobiety	91	5	4	507
Wiek	18–24 lata	85	12	3	90
	25–34	91	4	5	148
	35–44	94	4	2	190
	45–54	91	6	4	160
	55–64	93	4	3	148
	65 lat i więcej	93	2	5	225
Miejsce zamieszkania	Wieś	90	5	5	399
	Miasto do 19 999	98	2		136
	20 000 – 99 999	92	4	4	187
	100 000 – 499 999	91	5	5	136
	500 000 i więcej mieszk.	90	6	4	103
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	80	7	12	93
	Zasadnicze zawodowe	93	3	4	208
	Średnie	91	5	3	353
	Wyższe	94	4	1	308
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	92	6	2	144
	Średni personel, technicy	90	8	2	40
	Pracownicy adm.-biurowi	94	5	1	69
	Pracownicy usług	91	9		75
	Robotnicy wykwalifikowani	94	1	5	101
	Robotnicy niewykwalifik.	91	3	6	44
	Rolnicy	93	7		33
	Pracujący na własny rach.	97	2	2	60
	Bezrobotni	78	13	9	17
	Emeryci	92	3	5	242
	Renciści	89	4	7	34
	Uczniowie i studenci	78	14	8	38
	Zajmujący się domem i inni	95	1	4	62
	Pracuje w:	inst. państw., publicznej	97	2	1
spółce właścicieli prywatnych i państwa		94	6		113
sekt. pryw. poza rolnict.		91	5	4	297
prywatnym gosp. rolnym		88	9	4	39
Dochody na jedną osobę	Do 1999 zł	90	6	3	139
	Od 2000 do 2999 zł	92	3	5	169
	Od 3000 do 3999 zł	93	4	4	154
	Od 4000 do 5999 zł	92	6	1	131
	6000 zł i więcej	93	5	3	77
	Trudno powiedzieć	91	4	5	128
	Odmowa odpowiedzi	91	5	5	163
Ocena własnych war. mater.	Złe	83	9	7	49
	Średnie	91	5	5	324
	Dobre	93	4	3	588
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	87	3	10	46
	Raz w tygodniu	92	5	3	332
	1–2 razy w miesiącu	94	3	3	122
	Kilka razy w roku	93	4	3	236
	W ogóle nie uczestniczy	92	5	3	203
Poglądy polityczne	Lewica	93	4	3	219
	Centrum	92	7	2	263
	Prawica	95	3	2	335
	Trudno powiedzieć	81	6	13	108

TABELA 2

		Czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza z następującym stwierdzeniem: Każdy obcokrajowiec osiedlający się w Polsce powinien nauczyć się mówić po polsku.			Liczba osób
		Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		93	5	2	963
Płeć	Mężczyźni	94	4	2	456
	Kobiety	91	6	3	507
Wiek	18–24 lata	81	12	8	90
	25–34	90	9	1	149
	35–44	92	6	2	190
	45–54	92	6	2	161
	55–64	98	1	1	148
	65 lat i więcej	96	2	2	225
Miejsce zamieszkania	Wieś	92	6	3	400
	Miasto do 19 999	96	1	3	137
	20 000 – 99 999	94	5	1	187
	100 000 – 499 999	92	5	4	136
	500 000 i więcej mieszk.	89	9	2	103
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	88	5	7	93
	Zasadnicze zawodowe	95	3	2	209
	Średnie	92	6	2	353
	Wyższe	93	6	1	309
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	90	9	2	144
	Średni personel, technicy	95	3	2	40
	Pracownicy adm.-biurowi	92	8		69
	Pracownicy usług	91	5	3	75
	Robotnicy wykwalifikowani	91	8	1	101
	Robotnicy niewykwalifik.	97	3		46
	Rolnicy	96		4	33
	Pracujący na własny rach.	98	2		60
	Bezrobotni	87	10	4	16
	Emeryci	96	1	3	243
	Renciści	91	4	6	34
	Uczniowie i studenci	71	18	11	38
	Zajmujący się domem i inni	92	8		62
	Pracuje w:	inst. państw., publicznej	93	4	3
spółce właścicieli prywatnych i państwa		92	7	1	113
sekt. pryw. poza rolnict.		92	7	1	299
prywatnym gosp. rolnym		97		3	39
Dochody na jedną osobę	Do 1999 zł	90	9	2	139
	Od 2000 do 2999 zł	95	3	1	169
	Od 3000 do 3999 zł	99	1	0	154
	Od 4000 do 5999 zł	95	4	1	131
	6000 zł i więcej	89	9	2	77
	Trudno powiedzieć	86	7	7	128
	Odmowa odpowiedzi	91	6	3	165
Ocena własnych war. mater.	Złe	84	15	2	49
	Średnie	96	2	2	325
	Dobre	91	6	3	589
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	84	7	9	46
	Raz w tygodniu	93	4	3	334
	1–2 razy w miesiącu	95	5	1	122
	Kilka razy w roku	95	5	1	236
	W ogóle nie uczestniczy	91	6	3	203
Poglądy polityczne	Lewica	92	7	1	221
	Centrum	94	5	1	263
	Prawica	94	4	1	335
	Trudno powiedzieć	89	5	6	108

TABELA 3

		Czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza z następującym stwierdzeniem: Obcokrajowcy osiedlający się w Polsce powinni starać się nie wyróżniać, np. nosząc swoje tradycyjne stroje, takie jak burka lub turban.			Liczba osób
		Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		54	37	9	957
Płeć	Mężczyźni	55	37	9	454
	Kobiety	53	38	9	503
Wiek	18–24 lata	32	55	13	87
	25–34	52	40	8	149
	35–44	48	46	6	190
	45–54	57	36	6	159
	55–64	61	29	11	148
	65 lat i więcej	61	28	11	224
Miejsce zamieszkania	Wieś	59	31	9	398
	Miasto do 19 999	63	31	6	135
	20 000 – 99 999	46	43	11	187
	100 000 – 499 999	52	38	10	136
	500 000 i więcej mieszk.	34	59	6	102
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	52	28	20	93
	Zasadnicze zawodowe	64	27	10	208
	Średnie	55	36	9	351
	Wyższe	46	49	5	305
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	36	58	6	143
	Średni personel, technicy	66	25	9	40
	Pracownicy adm.-biurowi	57	40	3	69
	Pracownicy usług	57	37	6	72
	Robotnicy wykwalifikowani	60	25	15	101
	Robotnicy niewykwalifik.	66	21	13	46
	Rolnicy	63	37	3	33
	Pracujący na własny rach.	41	58	1	60
	Bezrobotni	52	33	15	16
	Emeryci	63	26	11	241
	Renciści	59	33	8	34
	Uczniowie i studenci	16	69	15	38
	Zajmujący się domem i inni	53	35	12	62
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	48	45	6	120
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	59	36	5	113
	sekt. pryw. poza rolnict.	50	41	9	295
	prywatnym gosp. rolnym	49	47	4	39
Dochody na jedną osobę	Do 1999 zł	54	42	4	139
	Od 2000 do 2999 zł	65	25	10	169
	Od 3000 do 3999 zł	61	32	7	154
	Od 4000 do 5999 zł	55	42	3	130
	6000 zł i więcej	37	57	7	77
	Trudno powiedzieć	45	40	15	125
Odmowa odpowiedzi	Odmowa odpowiedzi	49	36	14	163
	Złe	50	39	11	49
	Średnie	60	30	10	325
Ocena własnych war. mater.	Dobre	50	41	8	583
	Kilka razy w tygodniu	47	38	15	46
	Raz w tygodniu	59	33	8	333
	1–2 razy w miesiącu	60	33	7	122
	Kilka razy w roku	55	36	9	233
Udział w prakt. religijnych	W ogóle nie uczestniczy	43	49	8	201
	Lewica	45	49	6	220
	Centrum	55	38	7	263
	Prawica	63	32	5	333
	Trudno powiedzieć	46	28	26	108

TABELA 4

		Czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza z następującym stwierdzeniem: Obcokrajowcy osiedlający się w Polsce powinni żyć między Polakami, a nie wśród innych obcokrajowców.			Liczba osób
		Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		77	10	13	957
Płeć	Mężczyźni	80	9	11	452
	Kobiety	73	12	15	505
Wiek	18–24 lata	56	23	21	89
	25–34	76	10	13	147
	35–44	85	8	7	190
	45–54	77	9	14	159
	55–64	82	9	10	147
	65 lat i więcej	75	10	15	224
Miejsce zamieszkania	Wieś	71	13	16	395
	Miasto do 19 999	80	9	11	137
	20 000 – 99 999	85	6	8	186
	100 000 – 499 999	74	12	14	136
	500 000 i więcej mieszk.	82	7	11	103
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	57	16	27	91
	Zasadnicze zawodowe	73	11	17	207
	Średnie	76	13	11	352
	Wyższe	86	6	8	307
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	82	8	10	144
	Średni personel, technicy	79	12	8	39
	Pracownicy adm.-biurowi	81	9	9	69
	Pracownicy usług	84	5	11	75
	Robotnicy wykwalifikowani	69	15	16	101
	Robotnicy niewykwalifik.	64	18	19	44
	Rolnicy	70	12	18	32
	Pracujący na własny rach.	96	2	2	60
	Bezrobotni	83	9	8	16
	Emeryci	76	10	14	242
	Renciści	71	9	20	34
	Uczniowie i studenci	53	22	25	37
	Zajmujący się domem i inni	73	13	14	62
	Pracuje w:	inst. państw., publicznej	83	7	10
spółce właścicieli prywatnych i państwa		82	6	11	113
sekt. pryw. poza rolnict.		78	12	11	297
prywatnym gosp. rolnym		71	10	19	37
Dochody na jedną osobę	Do 1999 zł	71	15	14	139
	Od 2000 do 2999 zł	76	12	12	169
	Od 3000 do 3999 zł	81	11	8	154
	Od 4000 do 5999 zł	86	7	7	131
	6000 zł i więcej	86	6	8	77
	Trudno powiedzieć	63	14	23	127
	Odmowa odpowiedzi	77	7	17	160
Ocena własnych war. mater.	Złe	53	23	24	49
	Średnie	77	10	14	321
	Dobre	79	10	12	587
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	74	11	15	45
	Raz w tygodniu	73	13	14	330
	1–2 razy w miesiącu	80	9	11	122
	Kilka razy w roku	76	12	12	236
	W ogóle nie uczestniczy	85	6	9	203
Poglądy polityczne	Lewica	85	8	7	219
	Centrum	79	12	9	263
	Prawica	79	10	11	334
	Trudno powiedzieć	54	13	33	107

TABELA 5

		Czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza z następującym stwierdzeniem: Osiedlanie się w Polsce ludzi różnych kultur może wzbogacić polskie społeczeństwo.			Liczba osób	
		Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć		
		%	%	%		
Ogółem		53	33	14	957	
Płeć	Mężczyźni	54	35	11	453	
	Kobiety	52	32	16	504	
Wiek	18–24 lata	51	37	13	90	
	25–34	49	42	9	148	
	35–44	58	28	14	188	
	45–54	55	32	14	158	
	55–64	53	32	14	148	
	65 lat i więcej	50	33	17	224	
Miejsce zamieszkania	Wieś	48	35	17	397	
	Miasto do 19 999	51	35	14	135	
	20 000 – 99 999	49	36	15	186	
	100 000 – 499 999	59	32	10	136	
	500 000 i więcej mieszk.	74	23	3	103	
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	42	28	30	93	
	Zasadnicze zawodowe	47	36	17	209	
	Średnie	49	39	12	350	
	Wyższe	65	27	8	305	
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	66	26	8	144	
	Średni personel, technicy	44	43	13	40	
	Pracownicy adm.-biurowi	57	30	13	69	
	Pracownicy usług	51	37	11	75	
	Robotnicy wykwalifikowani	48	36	16	100	
	Robotnicy niewykwalifik.	35	41	24	45	
	Rolnicy	53	28	19	32	
	Pracujący na własny rach.	55	41	4	59	
	Bezrobotni	50	29	21	17	
	Emeryci	53	32	16	241	
	Renciści	48	30	22	34	
	Uczniowie i studenci	53	40	7	38	
	Zajmujący się domem i inni	47	37	17	62	
	Pracuje w:	inst. państw., publicznej	63	26	10	121
		spółce właścicieli prywatnych i państwa	53	33	14	113
sekt. pryw. poza rolnict.		51	37	12	295	
prywatnym gosp. rolnym		54	26	20	37	
Dochody na jedną osobę	Do 1999 zł	48	36	17	139	
	Od 2000 do 2999 zł	49	35	16	168	
	Od 3000 do 3999 zł	53	36	11	154	
	Od 4000 do 5999 zł	61	33	7	131	
	6000 zł i więcej	67	28	5	77	
	Trudno powiedzieć	49	35	16	128	
	Odmowa odpowiedzi	51	30	19	160	
Ocena własnych war. mater.	Złe	28	47	25	47	
	Średnie	44	39	17	323	
	Dobre	59	30	11	587	
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	53	24	23	46	
	Raz w tygodniu	47	38	15	332	
	1–2 razy w miesiącu	54	33	13	122	
	Kilka razy w roku	52	35	13	233	
	W ogóle nie uczestniczy	63	28	9	203	
Poglądy polityczne	Lewica	71	22	7	220	
	Centrum	52	34	14	263	
	Prawica	46	43	10	333	
	Trudno powiedzieć	38	32	30	108	

TABELA 6

		Czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza z następującym stwierdzeniem: Obcokrajowcy osiedlający się w Polsce powinni móc zachowywać swoje zwyczaje i tradycje.			Liczba osób
		Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		71	19	9	959
Płeć	Mężczyźni	73	19	8	454
	Kobiety	70	20	10	505
Wiek	18–24 lata	79	15	5	89
	25–34	73	21	7	149
	35–44	70	20	10	189
	45–54	71	16	13	160
	55–64	76	19	6	148
	65 lat i więcej	65	22	13	225
Miejsce zamieszkania	Wieś	68	20	11	398
	Miasto do 19 999	68	25	7	135
	20 000 – 99 999	71	19	10	187
	100 000 – 499 999	71	19	9	136
	500 000 i więcej mieszk.	87	8	4	103
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	54	27	19	93
	Zasadnicze zawodowe	66	22	11	209
	Średnie	71	21	8	350
	Wyższe	80	13	7	308
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	79	11	10	144
	Średni personel, technicy	75	17	8	40
	Pracownicy adm.-biurowi	80	16	4	69
	Pracownicy usług	77	16	7	73
	Robotnicy wykwalifikowani	66	26	9	100
	Robotnicy niewykwalifik.	69	23	8	46
	Rolnicy	72	25	4	33
	Pracujący na własny rach.	74	20	6	60
	Bezrobotni	81	4	15	16
	Emeryci	66	23	11	242
	Renciści	60	27	13	34
	Uczniowie i studenci	77	12	10	38
	Zajmujący się domem i inni	63	19	19	62
	Pracuje w:	inst. państw., publicznej	79	13	7
spółce właścicieli prywatnych i państwa		78	16	6	113
sekt. pryw. poza rolnict.		73	19	8	296
prywatnym gosp. rolnym		72	24	4	39
Dochody na jedną osobę	Do 1999 zł	67	22	10	139
	Od 2000 do 2999 zł	71	21	8	169
	Od 3000 do 3999 zł	80	14	7	154
	Od 4000 do 5999 zł	77	18	5	131
	6000 zł i więcej	79	14	7	77
	Trudno powiedzieć	75	17	8	127
	Odmowa odpowiedzi	56	25	19	162
Ocena własnych war. mater.	Złe	50	33	17	49
	Średnie	70	21	9	324
	Dobre	74	17	9	587
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	65	24	12	46
	Raz w tygodniu	71	20	9	334
	1–2 razy w miesiącu	72	20	8	122
	Kilka razy w roku	72	19	9	233
	W ogóle nie uczestniczy	75	17	8	203
Poglądy polityczne	Lewica	85	12	4	220
	Centrum	79	16	6	263
	Prawica	64	27	9	335
	Trudno powiedzieć	52	20	28	108

TABELA 7

		Czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza z następującym stwierdzeniem: Polskie państwo powinno ułatwić obcokrajowcom osiedlającym się w Polsce pielęgnowanie ich obyczajów i tradycji, np. poprzez wspieranie szkół czy wydarzeń.			Liczba osób
		Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		47	40	12	959
Płeć	Mężczyźni	49	42	10	456
	Kobiety	46	39	15	503
Wiek	18–24 lata	49	42	10	90
	25–34	47	44	9	148
	35–44	42	46	12	190
	45–54	45	43	12	157
	55–64	53	34	12	148
	65 lat i więcej	49	36	16	225
Miejsce zamieszkania	Wieś	46	41	13	398
	Miasto do 19 999	44	46	10	136
	20 000 – 99 999	43	43	14	187
	100 000 – 499 999	48	37	15	134
	500 000 i więcej mieszk.	62	31	7	103
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	33	40	27	93
	Zasadnicze zawodowe	47	37	16	209
	Średnie	46	43	11	353
	Wyższe	52	40	7	305
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	48	41	10	143
	Średni personel, technicy	40	49	11	40
	Pracownicy adm.-biurowi	52	36	11	69
	Pracownicy usług	55	38	7	75
	Robotnicy wykwalifikowani	46	44	11	101
	Robotnicy niewykwalifik.	39	46	15	46
	Rolnicy	39	48	13	31
	Pracujący na własny rach.	41	57	2	60
	Bezrobotni	39	52	10	17
	Emeryci	49	35	16	242
	Renciści	54	32	14	34
	Uczniowie i studenci	62	34	4	38
	Zajmujący się domem i inni	35	37	28	62
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	56	36	9	121
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	53	39	8	113
	sekt. prywat. poza rolnict.	42	47	11	297
	prywatnym gosp. rolnym	37	50	13	37
Dochody na jedną osobę	Do 1999 zł	38	44	18	137
	Od 2000 do 2999 zł	52	37	11	169
	Od 3000 do 3999 zł	47	44	9	154
	Od 4000 do 5999 zł	58	37	5	131
	6000 zł i więcej	55	40	6	76
	Trudno powiedzieć	45	39	16	128
Odmowa odpowiedzi	41	41	18	163	
Ocena własnych war. mater.	Złe	24	53	23	49
	Średnie	46	43	12	324
	Dobre	50	38	12	586
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	50	32	18	46
	Raz w tygodniu	44	44	13	332
	1–2 razy w miesiącu	47	37	15	121
	Kilka razy w roku	49	40	11	236
	W ogóle nie uczestniczy	52	40	8	203
Poglądy polityczne	Lewica	60	36	5	221
	Centrum	49	39	12	263
	Prawica	43	47	10	335
	Trudno powiedzieć	29	38	33	107

TABELA 8

		Czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza z następującym stwierdzeniem: Cudzoziemcy z danego kraju powinni móc żyć w Polsce obok siebie, zamieszkując np. określone dzielnice dużych miast, gdzie żyliby w zgodzie ze swoimi zwyczajami.			Liczba osób
		Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		27	62	12	959
Płeć	Mężczyźni	25	64	11	454
	Kobiety	28	60	12	505
Wiek	18–24 lata	37	48	15	89
	25–34	34	57	9	148
	35–44	19	74	7	190
	45–54	28	57	15	160
	55–64	28	62	9	148
	65 lat i więcej	23	62	14	225
Miejsce zamieszkania	Wieś	32	53	15	399
	Miasto do 19 999	22	71	7	135
	20 000 – 99 999	18	73	9	186
	100 000 – 499 999	28	61	11	136
	500 000 i więcej mieszcz.	28	65	7	103
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	28	49	23	92
	Zasadnicze zawodowe	27	57	16	208
	Średnie	31	59	10	351
	Wyższe	21	72	7	308
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	21	73	6	144
	Średni personel, technicy	33	56	12	40
	Pracownicy adm.-biurowi	18	77	5	69
	Pracownicy usług	36	53	10	73
	Robotnicy wykwalifikowani	30	57	12	101
	Robotnicy niewykwalifik.	43	41	16	44
	Rolnicy	39	37	24	33
	Pracujący na własny rach.	16	83	2	60
	Bezrobotni	32	42	26	17
	Emeryci	27	60	13	242
	Renciści	23	61	16	34
	Uczniowie i studenci	21	62	16	38
	Zajmujący się domem i inni	27	60	14	62
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	23	69	8	121
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	30	65	5	113
	sekt. pryw. poza rolnict.	27	63	10	295
	prywatnym gosp. rolnym	32	46	22	39
Dochody na jedną osobę	Do 1999 zł	30	61	9	139
	Od 2000 do 2999 zł	29	60	11	169
	Od 3000 do 3999 zł	32	59	9	154
	Od 4000 do 5999 zł	27	67	6	131
	6000 zł i więcej	18	78	4	77
	Trudno powiedzieć	26	52	21	127
Odmowa odpowiedzi	Odmowa odpowiedzi	21	61	18	163
	Złe	11	66	23	49
	Średnie	32	56	12	323
Ocena własnych war. mater.	Dobre	25	65	10	587
	Kilka razy w tygodniu	29	53	18	46
Udział w prakt. religijnych	Raz w tygodniu	31	57	12	332
	1–2 razy w miesiącu	34	59	8	122
	Kilka razy w roku	25	62	13	235
	W ogóle nie uczestniczy	19	73	8	203
	Poglądy polityczne	Lewica	29	65	6
Centrum	30	61	9	263	
Prawica	26	67	7	334	
Trudno powiedzieć	21	45	34	108	

TABELA 9

		Czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza z następującym stwierdzeniem: Zarówno obcokrajowcy osiedlający się w Polsce, jak i Polacy powinni podejmować wysiłki, aby się wzajemnie zrozumieć i do siebie dostosować.			Liczba osób
		Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		86	9	5	961
Płeć	Mężczyźni	85	10	5	456
	Kobiety	87	8	5	505
Wiek	18–24 lata	81	11	8	89
	25–34	83	10	7	149
	35–44	86	12	2	190
	45–54	85	10	5	160
	55–64	90	7	3	148
	65 lat i więcej	88	6	6	225
Miejsce zamieszkania	Wieś	88	6	6	401
	Miasto do 19 999	87	8	5	135
	20 000 – 99 999	85	11	4	187
	100 000 – 499 999	82	12	6	136
	500 000 i więcej mieszk.	85	13	2	103
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	72	10	18	93
	Zasadnicze zawodowe	89	6	5	210
	Średnie	88	8	4	351
	Wyższe	87	12	2	308
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	83	12	5	144
	Średni personel, technicy	92	8		40
	Pracownicy adm.-biurowi	89	11		69
	Pracownicy usług	86	10	4	73
	Robotnicy wykwalifikowani	86	10	4	101
	Robotnicy niewykwalifik.	86	5	9	46
	Rolnicy	85	6	8	33
	Pracujący na własny rach.	94	6		60
	Bezrobotni	75	16	8	17
	Emeryci	89	5	6	242
	Renciści	76	13	11	34
	Uczniowie i studenci	73	14	13	38
	Zajmujący się domem i inni	85	11	4	62
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	87	11	2	121
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	91	7	2	113
	sekt. pryw. poza rolnict.	85	10	5	297
	prywatnym gosp. rolnym	93	3	4	39
Dochody na jedną osobę	Do 1999 zł	82	11	6	139
	Od 2000 do 2999 zł	86	10	4	169
	Od 3000 do 3999 zł	88	9	3	154
	Od 4000 do 5999 zł	93	7	1	131
	6000 zł i więcej	88	10	2	77
	Trudno powiedzieć	83	8	9	127
	Odmowa odpowiedzi	84	8	8	165
Ocena własnych war. mater.	Złe	63	28	9	49
	Średnie	88	8	5	326
	Dobre	87	8	5	587
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	87	6	8	46
	Raz w tygodniu	86	10	4	334
	1–2 razy w miesiącu	87	8	5	122
	Kilka razy w roku	89	7	4	235
	W ogóle nie uczestniczy	83	11	5	203
Poglądy polityczne	Lewica	90	10	1	221
	Centrum	91	6	3	263
	Prawica	86	11	4	335
	Trudno powiedzieć	73	9	17	108

TABELA 10

		Czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza z następującym stwierdzeniem: Polska powinna wspierać obcokrajowców osiedlających się na jej terenie w nauce języka, zdobywaniu edukacji i pracy, aby mogli w pełni uczestniczyć w życiu publicznym.			Liczba osób
		Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		77	15	8	959
Płeć	Mężczyźni	77	16	7	454
	Kobiety	77	15	9	505
Wiek	18–24 lata	78	14	8	89
	25–34	72	23	5	148
	35–44	78	18	5	190
	45–54	75	18	7	160
	55–64	81	12	7	148
	65 lat i więcej	78	10	13	225
Miejsce zamieszkania	Wieś	73	16	11	399
	Miasto do 19 999	81	16	3	135
	20 000 – 99 999	77	14	8	187
	100 000 – 499 999	78	15	6	136
	500 000 i więcej mieszk.	85	15		103
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	55	19	26	93
	Zasadnicze zawodowe	72	18	10	208
	Średnie	77	16	7	351
	Wyższe	86	13	1	308
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	84	14	2	144
	Średni personel, technicy	70	25	5	40
	Pracownicy adm.-biurowi	84	15	2	69
	Pracownicy usług	87	10	3	73
	Robotnicy wykwalifikowani	68	22	10	101
	Robotnicy niewykwalifik.	75	14	10	44
	Rolnicy	61	27	12	33
	Pracujący na własny rach.	85	12	3	60
	Bezrobotni	61	20	19	17
	Emeryci	80	8	12	242
	Renciści	62	27	11	34
	Uczniowie i studenci	70	21	9	38
	Zajmujący się domem i inni	67	23	10	62
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	87	13	1	121
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	84	12	4	113
	sekt. pryw. poza rolnict.	75	19	6	295
	prywatnym gosp. rolnym	65	26	10	39
Dochody na jedną osobę	Do 1999 zł	66	24	10	139
	Od 2000 do 2999 zł	78	16	6	169
	Od 3000 do 3999 zł	82	14	4	154
	Od 4000 do 5999 zł	83	13	4	131
	6000 zł i więcej	90	8	2	77
	Trudno powiedzieć	73	13	15	127
	Odmowa odpowiedzi	72	17	11	163
Ocena własnych war. mater.	Złe	56	34	10	49
	Średnie	73	19	8	324
	Dobre	81	12	7	587
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	68	15	17	46
	Raz w tygodniu	77	15	8	332
	1–2 razy w miesiącu	78	17	6	122
	Kilka razy w roku	77	16	8	235
	W ogóle nie uczestniczy	79	16	5	203
Poglądy polityczne	Lewica	88	9	3	219
	Centrum	77	19	4	263
	Prawica	73	18	9	335
	Trudno powiedzieć	68	13	19	108

TABELA 11

		Co, Pana(i) zdaniem, jest konieczne, aby uznać kogoś za Polaka? Proszę wybrać z podanej listy dwie najważniejsze cechy.								Liczba osób
		Aby on sam czuł się Polakiem	Aby był obywatelem polskim	Aby mówił po polsku	Aby był polskiego pochodzenia – przynajmniej jedno z jego rodziców było Polakiem, Polką	Aby mieszkał na stałe w Polsce	Aby był katolikiem	Coś innego	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	%	%	%	
Ogółem		36	34	38	33	31	3	1	3	963
Płeć	Mężczyźni	40	32	43	28	30	3	1	3	456
	Kobiety	32	37	34	39	31	3	1	3	507
Wiek	18–24 lata	26	50	41	40	24	3	3	2	90
	25–34	34	38	43	39	28	2	1	1	149
	35–44	41	34	43	34	30	1		1	190
	45–54	31	32	31	33	35	2	1	6	160
	55–64	40	33	37	30	35	4		2	148
	65 lat i więcej	37	29	35	30	30	6	1	5	225
Miejsce zamieszkania	Wieś	32	39	35	33	30	4	1	4	401
	Miasto do 19 999	33	29	34	39	33	3	2	2	136
	20 000 – 99 999	40	33	46	31	29	3		3	187
	100 000 – 499 999	31	34	36	39	33	2	0	2	136
	500 000 i więcej mieszk.	51	27	42	23	31	1	2	1	103
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	26	35	38	28	26	7	1	11	93
	Zasadnicze zawodowe	36	30	36	32	32	6	0	4	210
	Średnie	30	38	36	38	32	2	1	2	353
	Wyższe	44	33	42	31	29	1	1	1	308
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	47	33	46	25	33		1	1	144
	Średni personel, technicy	39	31	22	45	41	2	3		40
	Pracownicy adm.-biurowi	27	34	41	43	34	2		3	69
	Pracownicy usług	25	49	39	47	23	2			75
	Robotnicy wykwalifikowani	31	36	40	38	26	3		4	100
	Robotnicy niewykwalifik.	26	28	33	40	40	9		3	46
	Rolnicy	36	19	44	18	25	4		11	33
	Pracujący na własny rach.	36	28	33	38	35	2	3		60
	Bezrobotni	26	33	32	41	26	9		4	17
	Emeryci	39	32	34	29	30	5	1	5	243
	Renciści	30	38	38	22	27	2	3	6	34
	Uczniowie i studenci	30	54	40	44	18			3	38
	Zajmujący się domem i inni	41	36	41	27	35	5		1	62
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	36	26	45	39	39	1		1	121
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	38	43	33	30	27	3		2	113
	sekt. prywat. poza rolnict.	31	35	38	40	32	2	1	1	298
	prywatnym gosp. rolnym	46	26	36	16	31	4		7	39
Dochody na jedną osobę	Do 1999 zł	31	29	42	32	32	3		6	139
	Od 2000 do 2999 zł	38	36	38	32	32	6	1	2	169
	Od 3000 do 3999 zł	36	34	37	36	33	4		1	154
	Od 4000 do 5999 zł	42	30	36	34	36	1	2	1	131
	6000 zł i więcej	45	40	47	25	23			1	77
	Trudno powiedzieć	37	38	27	38	22	4	1	7	127
	Odmowa odpowiedzi	28	35	42	33	31	2	2	4	166
Ocena własnych war. mater.	Złe	17	49	43	32	25	6		7	49
	Średnie	33	35	35	32	30	4	1	4	325
	Dobre	38	33	39	34	31	2	1	2	589
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	39	26	31	21	46	10		5	46
	Raz w tygodniu	34	37	34	35	32	4	1	4	334
	1–2 razy w miesiącu	29	35	36	36	35	4	1	2	122
	Kilka razy w roku	34	35	41	37	29	1	1	3	235
	W ogóle nie uczestniczy	45	31	45	28	25	0	1	1	203
Poglądy polityczne	Lewica	44	32	41	32	31	1	2	1	221
	Centrum	33	34	40	37	31	2	0	3	263
	Prawica	37	36	36	34	30	6	1	2	334
	Trudno powiedzieć	23	36	35	32	28	2	1	9	108

TABELA 12

		Co, Pana(i) zdaniem, powinno przede wszystkim decydować o możliwości nadania cudzoziemcowi polskiego obywatelstwa? Proszę wybrać z podanej listy dwa najważniejsze czynniki							Liczba osób
		Długość pobytu w Polsce	Znajomość języka, historii i kultury Polski	Brak przeszłości kryminalnej	Posiadanie zawodu, na który jest w Polsce zapotrzebowanie	Aktywny udział w życiu miasta, osiedla bądź wsi, w której cudzoziemiec mieszka	Zrzeczenie się poprzedniego obywatelstwa	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	%	%	
Ogółem		37	46	53	25	14	7	4	959
Płeć	Mężczyźni	33	46	55	25	12	7	5	454
	Kobiety	40	45	51	25	16	6	4	505
Wiek	18–24 lata	49	50	46	15	20	6	3	89
	25–34	46	57	44	15	17	4	3	149
	35–44	49	52	50	19	9	9	1	190
	45–54	34	37	65	25	13	5	6	160
	55–64	29	44	53	31	16	8	4	148
	65 lat i więcej	23	39	56	36	13	6	7	224
Miejsce zamieszkania	Wieś	39	43	49	24	13	6	6	399
	Miasto do 19 999	38	43	57	25	19	5	3	135
	20 000 – 99 999	34	51	58	25	13	7	2	186
	100 000 – 499 999	36	43	55	25	11	8	5	136
	500 000 i więcej mieszk.	33	53	52	30	16	9	1	103
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	27	35	49	22	10	5	17	92
	Zasadnicze zawodowe	35	39	55	26	10	5	8	208
	Średnie	37	50	55	22	13	7	2	351
	Wyższe	40	49	50	28	18	7	0	308
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	36	49	52	30	20	7		144
	Średni personel, technicy	51	54	41	26	13	5		40
	Pracownicy adm.-biurowi	45	60	45	21	14	9	1	69
	Pracownicy usług	42	37	55	22	22	4	3	73
	Robotnicy wykwalifikowani	35	44	65	12	10	8	6	101
	Robotnicy niewykwalifik.	27	58	38	15	20		13	46
	Rolnicy	50	29	57	33	10	9	4	33
	Pracujący na własny rach.	53	47	52	24	8	8		60
	Bezrobotni	32	34	44	21	21	17	3	16
	Emeryci	25	38	58	34	13	6	7	241
	Renciści	29	45	60	19	11		9	34
	Uczniowie i studenci	57	54	46	6	14	3	7	38
	Zajmujący się domem i inni	40	56	47	23	2	8	3	62
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	40	53	49	28	21	5		121
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	40	36	53	26	16	7	1	113
	sekt. pryw. poza rolnict.	40	52	53	19	14	7	4	297
	prywatnym gosp. rolnym	50	24	54	30	15	8	6	39
	Trudno powiedzieć	37	40	50	18	19	5	10	127
Dochody na jedną osobę	Do 1999 zł	41	41	50	25	8	4	7	139
	Od 2000 do 2999 zł	35	45	49	28	12	10	5	169
	Od 3000 do 3999 zł	32	46	56	26	17	6	4	154
	Od 4000 do 5999 zł	38	43	55	28	19	5	1	131
	6000 zł i więcej	39	55	55	24	16	5		77
	Odmowa odpowiedzi	38	51	58	24	8	9	2	163
	Trudno powiedzieć	37	40	50	18	19	5	10	127
Ocena własnych war. mater.	Złe	25	39	43	27	10	8	13	49
	Średnie	35	45	57	24	13	6	4	324
	Dobre	39	47	52	25	15	6	3	586
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	34	39	54	31	15	8	3	46
	Raz w tygodniu	39	41	53	23	15	6	5	333
	1–2 razy w miesiącu	41	40	49	31	14	7	3	122
	Kilka razy w roku	37	47	53	26	13	6	4	234
	W ogóle nie uczestniczy	32	56	55	22	13	8	4	203
Poglądy polityczne	Lewica	37	52	55	23	15	7	2	221
	Centrum	36	46	55	26	18	5	1	263
	Prawica	38	44	55	27	11	8	2	334
	Trudno powiedzieć	32	40	39	21	9	5	20	108